

בבית המשפט העליון

רע"א 4285/16

לפני: כבוד השופט י' דנציגר
כבוד השופט י' עמית
כבוד השופטת ד' ברק-ארז

המבקשים: 1. סמיר סלאח סולטאן
2. יחיא חסין שמלאוי
3. מוסא עבד חסן סלאמה
4. עזאם סלימאן דאוד
5. ג'אלי הזים סולטאן
6. רדא יוסף רדא שמלאווי
7. תמאס חוסין עטאללה

נגד

המשיבות: 1. מקורות חברת מים בע"מ
2. י. בזלת ואגרגטים בע"מ

בקשת רשות ערעור על פסק דינו של בית המשפט המחוזי
בנצרת מיום 28.4.2016 בע"א 28809-11-15 שניתן על ידי
כבוד הנשיא א' אברהם והשופטים ד' צרפתי וע' עילבוני

בשם המבקשים: עו"ד רביע ג'השאן
בשם המשיבה 1: עו"ד גדעון סלעית
בשם המשיבה 2: עו"ד אלק מגן

פסק דין

השופטת ד' ברק-ארז:

1. איך יחושב הפיצוי שלו זכאים חקלאים אשר עצי זית שבבעלותם נעקרו
מאדמתם – האם לפי שווים של עצים מסוג זה המשמשים להפקת שמן או לפי שווי
השוק של העצים שניזוקו אילו נמכרו כעצי נוי? זו השאלה העקרונית שעוררה הבקשה
שבפנינו.

רקע והליכים קודמים

2. בקשת רשות הערעור דנגן הוגשה על פסק דינו של בית המשפט המחוזי בנצרת מיום 28.4.2016 (ע"א 28809-11-15, הנשיא א' אברהם והשופטים ד' צרפתי ו-ע' עיילבוני). בית המשפט המחוזי קיבל חלקית ערעורים שהגישו המשיבות על פסק דינו של בית משפט השלום בנצרת מיום 7.9.2015 (ת"א 23251-11-10, השופטת נ' זלה מוסא), כמפורט להלן.

3. מקורה של המחלוקת בין הצדדים בעבודות תשתית שביצעה המשיבה 1, מקורות חברת מים בע"מ (להלן: מקורות) באמצעות המשיבה 2, י. בזלת ואגרגטים בע"מ (להלן: בזלת) באיזור הכפר חארס שבשומרון. העבודות בוצעו לפי צו שעליו חתם הממונה על ענייני המים במינהל האזרחי באיזור יהודה ושומרון ביום 12.2.2009 (להלן: הצו). בצו נקבע, בין היתר, כי בתום ביצוע העבודות ישיב המבצע את מצב הקרקע לקדמותו, וכי בעלי המקרקעין או המתזיקים בהם יהיו רשאים לדרוש פיצוי בגין כל נזק שיגרם להם כתוצאה מהעבודות.

4. המבקשים, חקלאים מקומיים, הגישו תביעה כנגד מקורות בדרישה כי זו תפצה אותם על הנזקים שנגרמו למקרקעין שלהם בעקבות ביצוע העבודות בסך של למעלה ממיליון שקלים. בתביעתם טענו המבקשים כי מקורות לא השיבה את המצב בשטח לקדמותו לאחר סיום עבודות התשתית, וכי היא הותירה בקרקע ערימות של אבנים וסלעים, טרסות הרוסות ובורות עמוקים ללא מילוי. כן החייסו המבקשים לכך שמקורות עקרה למעלה ממאה עצי זית בשטחיהם, חרף העובדה שבצו נקבע איסור על עקירת עצים או העתקתם במהלך ביצוע העבודות. ביחס לעצים שנעקרו, אשר שימשו בעיקרו של דבר להפקת שמן זית, תבעו המבקשים פיצוי על-פי שווי השוק שלהם כעצי נוי, שכן לולא עקירתם יכלו המבקשים לטענתם למכור את העצים לשימוש זה. המבקשים סמכו את טענותיהם על חוות דעת שהגיש מומחה מטעמם בנוגע לנזקים השונים שפורטו בתביעה.

5. לאחר שהוגשה התביעה שלחה מקורות לבזלת הודעת צד ג', וזאת בעקבות חוזה שנערך ביניהן ולפיו התחייבה בזלת להשיב את המצב בקרקע לקדמותו עם סיום העבודה וכן לשפות את מקורות על כל פיצוי שיהא עליה לשלם לצד שלישי. בכתב ההגנה מטעמה טענה מקורות, לגופם של דברים, כי לא הוכחה זכותם החוקית של כלל המבקשים במקרקעין לצורך קבלת הפיצוי לפי הצו. בנוסף, מקורות טענה כי היא החזירה את המצב בשטח לקדמותו, למעט מספר נזקים שנגרמו אשר לגביהם היא הכירה בחובתה לפצות את בעלי המקרקעין החוקיים בלבד. כמו כן, מקורות טענה כי

המבקשים הפרו את חובתם להקטנת הנזק. מקורות הגישה אף היא חוות דעת שהכין מומחה מטעמה באשר לנזקים השונים.

6. בית משפט השלום קיבל, בעיקרו של דבר, את תביעת המבקשים, בקבעו כי הם זכאים לפיצוי בגין נזקים שנגרמו להם בעקבות ביצוע עבודות התשתית. באשר לעצי הזית שנעקרו במסגרת ביצוע העבודות, נקבע כי היו אלה עצי זית בוגרים, וכי גם אם השימוש הנוכחי בהם הוא להפקת שמן זית, יכולים הבעלים למכרם כעצי נוי. קביעה זו התבססה על חוות דעת המומחה מטעמם של המבקשים, שאותה העדיף בית משפט השלום על פני חוות הדעת שהוגשה מטעם מקורות. על כן, העמיד בית משפט השלום את הפיצוי בגין כל עץ זית שנעקר על סך של 2,000 שקלים, בהתאם לאומדן שנערך לגבי שווי השוק של עץ זית המשמש למכירה כעץ נוי.

7. בסופו של דבר, בית משפט השלום חייב את מקורות לפצות כל אחד מהמבקשים בגין כלל הנזקים שנגרמו להם בסכומים הנעים בין 95 אלף שקלים לכ-200 אלף שקלים. כמו כן, בית משפט השלום קיבל בעיקרו של דבר את ההודעה לצד ג' שהגישה מקורות, למעט בעניין כמה נזקים ספציפיים, וקבע בהתאם לכך את סכום השיפוי שעל בזלת לשלם לה.

8. כל הצדדים הגישו ערעורים על פסק דינו של בית משפט השלום. לצורך הדיון שבפנינו די בכך שנאמר כי בית המשפט המחוזי רחה את ערעוריהם של המבקשים ושל בזלת וקיבל חלקית את ערעורה של מקורות ביחס לגובה הפיצוי ולחלק מהקביעות במישור היחסים בין מקורות לבזלת. בכל הנוגע לנזקים שנגרמו למבקשים בגין שינוי פני הקרקע קבע בית המשפט המחוזי כי ראוי היה למנות מומחה מטעם בית המשפט אשר יתן דעתו לשיעור הפיצוי המגיע למבקשים. זאת, בין היתר, נוכח הפער המשמעותי בין חוות הדעת שהוגשו על-ידי הצדדים. על כן, בית המשפט המחוזי הורה על החזרת הדיון לבית משפט השלום על מנת שימנה מומחה מטעמו ויפסוק מחדש לעניין שיעור הפיצוי המגיע למבקשים.

9. בנוסף, בית המשפט המחוזי הצביע על קשיים בנימוקים שעליהם התבסס בית משפט השלום בהעדיפו את חוות הדעת מטעם מומחה המבקשים בכל הנוגע להערכת שווים של עצי הזית העקורים. בהמשך לכך, קבע בית המשפט המחוזי כי אפילו הייתה מתקבלת עמדת המבקשים ביחס לשווי השוק של העצים, ממילא לא היה מקום לאמור את הפיצוי שנפסק למבקשים על בסיס שווים של עצי הזית כעצי נוי, אלא על בסיס שווים כעצים ליצור שמן זית בלבד. זאת, נוכח העובדה שהמבקשים כלל לא טענו

שבכוונתם למכור את העצים כעצי נוי. לפיכך, בית המשפט המחוזי הורה כי המומחה שימונה מטעמו של בית המשפט יאמוד את שוויים של עצי הזית בהנחה שהם משמשים לייצור שמן בלבד, ובהתאם לכך, בית המשפט השלום יקבע מחדש את הפיצוי בגין עקירת העצים. להשלמת התמונה יצוין כי בנוסף לדברים אלה בית המשפט המחוזי הפחית את הפיצוי שנפסק לאחד המבקשים בגין השבתת מפעל הסמוך למקום ביצוע העבודות וכן הורה על שינוי מסוים בסכום השיפוי שנקבע כי בזלת תשלם למקורות.

בקשת רשות הערעור והתשובות לה

10. בקשת רשות הערעור דנן נסבה על פסק דינו של בית המשפט המחוזי. המבקשים טוענים כי בקשתם מעוררת שאלה עקרונית שעניינה כיצד יש לאמוד פיצוי בגין אובדן נכס, כאשר לאותו הנכס יותר מייעוד אחד. בהקשר זה טוענים המבקשים כי הם זכאים לפיצוי בגין עקירת עצי הזית בהתאם לשווים הריאלי של העצים בשוק – היינו, שווים כעצים המשמשים למכירה כעצי נוי – וזאת ללא קשר לשימוש שנעשה בהם בנקודת הזמן שבה נגרמו הנזקים האמורים (הפקת שמן זית). לשיטתם של המבקשים, קביעתו של בית המשפט המחוזי לפיה הפיצוי יחושב לפי שווים של העצים כמשמשים להפקת שמן בלבד מנוגדת לעקרון היסוד של השבת המצב לקדמותו, ואף פוגעת בזכות הקניין שלהם מאחר שהיא מכריעה באשר לשימוש שעליהם לעשות בנכס שבבעלותם.

11. בנוסף על כך, מעלים המבקשים טענות המופנות כנגד ההחלטה למנות מומחה מטעמו של בית המשפט בכל הנוגע לנזקים שנגרמו לקרקע בעקבות אדמה שהוצאה ממנה וכן בשל בולדרים (סלעים גדולים) שנערמו בה. לשיטתם, יש קושי משמעותי במינוי מומחה בשלב זה, לאחר שחלק ניכר מהנזקים הרלוונטיים שוקמו זה מכבר על ידי המבקשים.

12. ביום 17.8.2016 ניתנה החלטה שהורתה למקורות ולבזלת להגיש תשובותיהן לבקשה. ביום 24.8.2016 הוגשה תשובתה של מקורות וביום 6.9.2016 הוגשה תשובתה של בזלת. שתי המשיבות גם יחד סבורות שאין מקום לתת רשות ערעור מאחר שאין מדובר במקרה חריג המצדיק זאת. בזלת הוסיפה וטענה כי אף לה יש השגות על פסק דינו של בית המשפט המחוזי וכי אם תינתן למבקשים רשות ערעור, יש לתת גם לה אפשרות להגיש ערעור שכנגד.

13. לעניין הפיצוי בגין עקירת העצים, מקורות סבורה כי בית המשפט המחוזי קבע שאין מקום להעריך את שווים של העצים הספציפיים במקרה הקונקרטי כעצי נוי, אלא כעצים להפקת שמן, בהתאם למסכת העובדתית שהוצגה בפניו. על כן, לשיטת מקורות המדובר בשאלה עובדתית ולא בשאלה עקרונית. גם לעניין מינוי המומחה מטעמו של בית המשפט עמדת מקורות היא כי מדובר בשאלה התחומה לגבולות המקרה דנן, כמו כן, היא סבורה שלא ייגרם למבקשים עיוות דין בשל מינוי המומחה, ולמעשה ההפך הוא הנכון, ומן הראוי לאפשר לבית המשפט להסיר ספקות ולברר את המצב לאשורו. מקורות מוסיפה כי כל טענה בדבר קושי מעשי שיעמוד בפני המומחה ממילא אינה מבוססת בשלב זה וצריכה להתברר רק לאחר שימונה מומחה כאמור ויחל בעבודתו.

14. בזלת מציינת כי היא אינה נדרשת לשאלה שעניינה גובה הפיצוי בגין עקירת עצי הזית, שכן ההודעה לצד ג' שנשלחה אליה על ידי מקורות לא נגעה לעניין זה. בנסיבות אלה, מתמקדת בזלת בסוגיה של מינוי המומחה ומציינת כי בית משפט השלום ביסס את פסק דינו על חוות הדעת של המומחה מטעם המבקשים, אשר שכרו היה תלוי תוצאה. לשיטת בזלת, עובדה זו מעוררת קושי של ממש. בזלת אף סבורה כי יש לדחות את טענת המבקשים בדבר הקושי לאמוד את הנזק בעת הזו, ומדגישה כי ניתן גם כעת לברר את שיעור הנזק בעזרת כלים שונים ובכלל זה נתונים המצויים בידי המבקשים.

דיון והכרעה

15. לאחר שעיינתי בבקשה ובתגובות לה אציע לחבריי לעשות שימוש בסמכותנו לפי תקנה 410 לחקנות סדר הדין האזרחי, התשמ"ד-1984 ולרדן בבקשה כאילו ניתנה רשות ערעור והוגש ערעור לפיה – אך זאת רק בהתייחס לטענות הנוגעות לפסיקת הפיצויים בגין עקירת עצי הזית על מנת להעמיד הלכה על מכונה (ראו: רע"א 3370/14 דיין מוצרי קירור בע"מ נ' הפניקס הישראלי חברה לביטוח בע"מ, פסקה 18 (23.7.2014), וההפניות המובאות שם). סברתי שניתן לעשות כן חרף התנגדותה של מקורות להפעלת הסמכות האמורה, לאחר ששוכנעתי כי זכותה כבעלת דין לא תיפגע. יוער, כי נוכח העובדה שבזלת לא נקטה עמדה בשאלת הפיצוי בגין עקירת עצי הזית, ורשות הערעור תחומה כאמור לעניין זה בלבד, ודאי שאין בכך כדי לפגוע בזכויותיה. בהמשך לאמור לעיל, אציע לחבריי לקבל את הערעור, והכול כמפורט להלן.

16. אקדים ואומר כי מינוי מומחה הוא סוגיה דינונית מובהקת ובנסיבות דנן אין בטענות המבקשים בעניין זה כדי להצדיק מתן רשות ערעור (ראו למשל: בע"מ 4177/08 פלוני נ' פלוני, פסקה 9 (28.9.2008); רע"א 2824/15 גאון נדל"ן בע"מ נ'

אחיד, פסקה 7 (19.8.2015)). למעלה מן הצורך, יוער כי חזקה על המומחה אשר ימונה על ידי בית המשפט כי יבתן את הדברים תוך הבנה והכרה במגבלות הברורות שהעמיד חלוף הזמן, ויסתייע בכל האמצעים שיעמדו לרשותו על מנת להעריך את הנזק שנגרם למבקשים במועד הרלוונטי. מכל מקום, דרכם של המבקשים להעלות טענות בעניין חוות דעתו של המומחה שיתמנה תהא פתוחה במסגרת ההליך שיתנהל בבית משפט השלום.

17 כעת אנו מגיעים לעיצומם של דברים: אמת המידה לפסיקת פיצויים בגין עצי הזית שניזוקו. בהקשר זה אני סבורה כי יש ממש בטענת המבקשים לפיה בקביעתו של בית המשפט המחוזי נפלה שגגה בעלת אופי עקרוני.

18. למעשה, התשובה הראויה לשאלת הפיצוי במקרה זה נגזרת הן מעקרונות היסוד של דיני הניזקין והן מעקרונות היסוד של דיני הקניין (בשים לב לכך שבפנינו מקרה של הגנה על הקניין באמצעות דיני הניזקין). היא אף משתלבת בכללים שנקבעו במסגרת דיני ההפקעה (המגנים אף הם על הקניין הפרטי) ונלמדת גם מעיון במשפט ההשוואתי.

19. דיני הניזקין והשבת המצב לקדמותו – כלל גדול הוא כי תכלית הפיצוי בדיני הניזקין היא השבת המצב לקדמותו. תכלית זו מושגת כאשר סכום הפיצוי שניתן לניזוק מעמידו במצב שבו היה עומד אלמלא בוצע כלפיו מעשה העוולה (ראו: יצחק אנגלרד, אהרן ברק ומישאל חשין דיני הניזקין: תורת הניזקין הכללית 571 (מהדורה שנייה, גר טרסקי עורך, 1976) (להלן: תורת הניזקין הכללית); ע"א 357/80 נעים נ' ברדה, פ"ד לו(3) 762, 772 (1982); ע"א 11152/04 פלוני נ' מגדל חברה לביטוח בע"מ, פ"ד סא(3) 310, 332 (2006); ע"א 9474/03 יורם גדיש תשתית ובנין (1992) בע"מ נ' מוסא, פ"ד סא(3) 603, 624-625 (2006) (להלן: עניין גדיש); רע"א 1272/05 כרמי נ' פלוני, פ"ד סב(3) 396, 438-439 (2007)).

20. כאשר עסקינן בנזק שעניינו שלילת רכושו של אדם (להבדיל מפגיעה ברכוש זה בלבד) משמעות יישומו של הכלל האמור היא כי הניזוק יהא זכאי לפיצוי לפי שווי השוק של הנכס שאיבד, כך שיהיה בכוחו לרכוש לעצמו חפץ חדש מאותו הסוג (ראו: תורת הניזקין הכללית, בעמ' 571-572; עניין גדיש, בעמ' 634-635). על כן, בענייננו, הפיצוי צריך להינתן בהתאם לשווי השוק של העצים שנעקרו, ללא קשר לשאלה מה היה השימוש הקונקרטי שעשו בהם בעליהם במועד התרחשות הנזק, או להתרשמותו של בית המשפט מכוונותיהם של הבעלים במועד זה (ראו והשוו: ע"א 246/70 גרינגרט

נ' זילברמן, פ"ד כה(1) 169 (1971)). זאת ועוד: קביעת שיעורו של הפיצוי לפי שווי השוק של הנכס שנפגע מבוססת לעיתים גם על הערכתן של התרחשויות עתידיות, אף אם אין לגביהן מידת ודאות מוחלטת (ראו: עניין גדיש, בעמ' 628).

21. בענייננו הדברים הם ברורים אף יותר. אין מדובר בשאלה שעניינה פסיקת פיצוי על-פי הערכה המבוססת על צפייה של התפתחות פוטנציאלית גרידא שקיימת אי-ודאות לגבי האפשרות לממשה. האפשרות למכור את העצים כעצי נוי ולהרוויח סכום חד פעמי וגדול יחסית היא אפשרות ריאלית וממשית התלויה בבחירתו של בעל העץ לעשות כן, ולא בנסיבות חיצוניות שצפויות להתממש בעתיד (זאת כמובן ככפוף לביקוש בשוק ולעלויות עסקה – נתונים שנלקחו בחשבון בעת הערכת השווי בבית משפט השלום). אם כן, המדובר בהערכה של שווי הרכוש בהתבסס הן על היתרונות המופקים ממנו בהווה והן על התועלת שעתידה לצמוח ממנו בהמשך (ראו: עניין גדיש, בעמ' 634). על כן, יישום הכלל שעניינו השבת המצב לקדמותו הוא פשוט הרבה יותר מאשר במקרים אחרים: ככל שנקבע כי העצים עשויים לשמש כעצי נוי למכירה – יש להעריך את שוויים ככזה לצורך פיצוי המבקשים בגין אוברום.

22. לסיכום נקודה זו, יצוין כי הדברים אמורים גם מן הפרספקטיבה של הכוונת התנהגויות ויעילות, אשר כידוע עומדת אף היא בבסיסם של דיני הנזיקין (ראו: אריאל פורת נזיקין כרך א 25-29 (2013)). בהיבט זה, יש לומר שעל המזיק להביא בחשבון את ערך השוק של רכוש הזולת כאשר הוא מתכנן את פעולותיו. אולם, במקרה זה המזיק מבקש לכפות על הניזוק התנהגות פחות כלכלית, על מנת להפחית את הנטל המוטל עליו. עם גישה זו אין להשלים לא רק מן ההיבט של צדק מתקן, אלא אף מן ההיבט של מתן תמריצים מתאימים להימנעות מהיזק לרכוש הזולת.

23. ערך האוטונומיה בדיני הנזיקין וחשיבותה של זכות הקניין לחירות האישית – כידוע, דיני הנזיקין מגנים, בין השאר, על האוטונומיה של הפרט. עמדה הגורסת כי "החקלאי יישאר חקלאי" ו"מה שהיה הוא שיהיה" אינה מתיישבת עם תופש הבחירה העומד לרשותו של הניזוק, ואף לא עם שיקולים של שוויון חברתי (ראו והשוו: ע"א 10064/02 "מגדל" חברה לביטוח בע"מ נ' אבו חנא, פ"ד ס(3) 13 (2005)). זאת ועוד, בנסיבות העניין, המזיק פגע ברכוש. על כן, נודעת חשיבות לבחינת השאלה שכפנינו לא רק מן הפרספקטיבה של דיני הנזיקין, אלא גם מהיבטם של דיני הקניין. כידוע, הקניין הפרטי הוא ערובה חשובה (לא בלעדית) לחירות אישית, לצד תכליות אחרות שהוא משרת (ראו: חנוך דגן קניין על פרשת זרכים 65-37 (2005)). חירותו של הפרט

משמעה היכולת לבחור בכל עת לשנות את השימוש הקיים ברכושו לצורך קידום בחירותיו האישיות.

24. ניתן לחשוב בנקל על דוגמאות שמעוררות שאלות דומות למצב שבפנינו. אדם עשוי להחזיק בכינור מיוחד ולנגן בו להנאתו, או אף לצורך משלח ידו כמוזיקאי, מבלי שיש בדעתו למכרו. אם ייזוק אותו כינור עקב עוולה, האם בעליו לא יהיה זכאי, במישור העקרוני, לפיצוי המשקף את ערך השוק שלו? ומה באשר לספר תורה עתיק שמתפללים מעדיפים לעשות בו שימוש בבית הכנסת שלהם, ולא למכור אותו בשוק החופשי? או לרכב אספנות יקר שאדם בוחר לנסוע בו למקום עבודתו, ללא כוונה או מחשבה למכרו בשוק האספנות? בכל המקרים הללו אין מקום להגביל את הפיצוי שניתן לניזוק גם אם במועד קרות הנזק לא התכוון למוכרו.

25. השוואה לדיני ההפקעה – שאלת הפיצוי בגין מחוברים מתעוררת גם במסגרת דיני ההפקעה. לפי דינים אלה, כאשר נלקח מאדם רכושו שלא ברצונו, הוא זכאי לקבל את שווי הנכס לפי "מבחן השוק החופשי", כך שלאחר הפיצוי יעמוד במצב שבו היה נתון אילו היה מוכר את הנכס מרצונו (ראו: ע"א 10873/06 בכר נ' הועדה המקומית לתכנון ובניה תל אביב-יפו, פסקה 25 (22.2.2010)). בית משפט זה אף עמד על כך ש"עקרון השבת המצב לקדמותו המדריך את בית המשפט בקביעת הפיצוי ההולם, מעניק לנפקע את שווי הנכס שהופקע ולא את שווי של הנכס החלופי" (שם. ההדגשה במקור – ד' ב' א').

26. עיון השוואתי – טרם סיום יצוין כי העיון בפסיקה במדינות אחרות, בעיקר בארצות-הברית, מעלה כי הסוגיה של פיצוי בגין נזק לעצים, או מחוברים לקרקע באופן יותר כללי, זכתה לדיון נרחב (ראו למשל: Evelyn Stebbins & Charles G. Sabo, *Damages for Loss of Trees*, 21 CLEV. ST. L. REV. 175 (1972)). בקליפת אגוז, יש לומר כי אף שהכלל במקרה של פגיעה במחוברים הוא פיצוי בגין ירידת שווי הקרקע, הרי שנקבעו לכלל זה חריגים בעניינם של מחוברים בעלי ערך מיוחד, ובכלל זה עצים עתיקים או בעלי נוף או שימוש ייחודי, אשר הפיצוי בגינם חורג מן ההשפעה על שווי הקרקע. במקרים אלה נקבע כי הפיצוי בגין הנזק לעצים יינתן לפי שווי השוק שלהם (ראו למשל: *Floyd v. Richmond*, 211 Ark. 177 S.W.2d 754 (1947) (להלן: עניין Floyd); *Revels v. Knighton*, 305 Ark. 109, 805 S.W.2d 649 (1991)). המונח "שווי השוק" התפרש – הן בעניינם של עצים והן בעניינים אחרים – ככזה המשקף את כלל השימושים הרלוונטיים שהבעלים יכול לעשות בנכס, ללא קשר הכרחי לשימוש הנוכחי (ראו: עניין Floyd; השו"ג: *Seaboard Air Line Ry. v. Chamblin*, 108 Va. ...).

42, 60 S.E. 727 (1908); *Seattle & Montana Ry. Co. v. Murphine*, 30 Pac. 720, 4 Wash. 448 (1982).

התוצאה האופרטיבית

27. כעת יש לשוב צעד אחד לאחור. כזכור, בית המשפט המחוזי הסתייג מההעדפה שניתנה לחוות הדעת מטעם המבקשים בעניין גילם וטיבם של עצי הזית, וציין כי לא השתכנע מהנימוקים שעליהם התבסס בית משפט השלום בעניין זה. אכן, הסתייגות זו לא הייתה בליבת הדברים. למעשה, בית המשפט המחוזי לא קבע באופן פוזיטיבי קביעה עובדתית שונה, מאחר שהתמקד בשאלה אם כלל היה בכוונתם של המבקשים למכור את העצים. אולם, מהאופן שבו נוסחו הדברים בפסק דינו של בית המשפט המחוזי נותרה עמימות באשר לממצא העובדתי המחייב בשאלת גילם של העצים. זוהי כמובן שאלה עובדתית מובהקת ואין אנו נדרשים אליה.

28. אשר על כן, אני סבורה כי יש להורות כדלקמן: המומחה מטעם בית המשפט שעל מינויו הורה בית המשפט המחוזי יתייחס בחוות דעתו גם לעניין גילם של עצי הזית שנעקרו ולשימושים האפשריים בהם. בנוסף, המומחה יתייחס להשפעה האפשרית, ככל שקיימת, של כמות העצים העומדים למכירה על שווי החמורה הצפויה להתקבל בגין כל אחד מהם. לאחר שחוות דעת זו תונח בפני בית משפט השלום, הוא יקבע האם אכן העצים עשויים לשמש הן לייצור שמן זית והן למכירה כעצי נוי – ואם כן הדבר, יינתן הפיצוי לפי שווים כעצים למכירה, בהתאם לכלל המשפטי שנדרון לעיל.

טיכום

29. סוף דבר: אציע לחבריי לקבל את הערעור במובן זה שהקביעות המנחות בפסק דינו של בית המשפט המחוזי לעניין חישוב הפיצוי בגין עצי הזית העקורים יבוטלו. יתר חלקי פסק הדין יותרו על כנם, והדיון יוחזר לבית משפט השלום בהתאם לכך ולאמור בפסקה 28 לעיל. מקורות תישא בהוצאות המבקשים בסך של 1,000 שקלים לכל אחד.

ש ו פ ט ת

השופט י' עמית:

אני מסכים לתוצאה אליה הגיעה חברתי, בהינתן הנסיבות המיוחדות של המקרה בהן, בין היתר, העובדה שצו הנחת קו היניקה כלל איסור מפורש על עקירת עצים או העתקתם במהלך ביצוע העבודה; והאמור בחוות דעת השמאי יגר נבו מטעם התובעים, לפיה חלק מהעצים שנעקרו, גילם מעל ל-50 שנה והיקף הגזע הוא כ-140 ס"מ ו"מאות עצי זית בוגרים/עתיקים מועברים מאזור יהודה ושומרון לישראל ונמכרים כעצי נוי".

אציין כי בארצנו, ארץ זית שמן ורובש, נדרשים כתי המשפט חדשות לבקרים לרון בשווי עצי זית שנעקרו "על מזבח" סלילת כביש או הנחת קוי מים/ביוב וחשמל (ראו, לדוגמה, ת"א (מחוזי חי') 335/98 מאהל נ' מדינת ישראל (8.11.2004); ה"פ (מחוזי חי') 93/05 מוסטפא נ' מע"צ – החברה הלאומית לדרכים בישראל בע"מ (8.5.2007); ה"פ (מחוזי נצ') 119/03 חביב נ' מדינת ישראל מ.ע.צ משרד התחבורה (6.6.2005); ת"א (שלום קר') 2921/04 חמרי נ' המועצה המקומית יאנוח ג'ת (11.11.2007); ת"א (שלום חד') 9039/96 ג'אברין נ' חברת חשמל לישראל בע"מ (23.12.2001)). ככל שידיעתי מגעת, ככלל, לא נהוג להעריך שוויו של עץ זית על פי שוויו כעץ נוי, אלא על פי ערכו כעץ מניב זיתים ושמן, בהתאם לחוות דעת שמאי חקלאות ותחשיבים מקובלים בענף. כשלעצמי, איני משוכנע כי במצב הרברים הרגיל, ובאספקלריה של דיני הנזיקין (ודיני הביטוח), יש להעריך את החפץ הניזוק – עץ זית במקרה דנן – שלא על פי השימוש הרגיל שנעשה על ידי הבעלים-הניזוק (כאשר לשימוש זה, כאחד מבין השימושים המקובלים בחפץ, יש שווי שוק), אך כאמור, איני נדרש לקבוע מסמרות, נוכח הנסיבות המיוחדות במקרה דנן.

שופט

השופט י' דנציגר:

אני מסכים לתוצאה שאליה הגיעה חברתי השופטת ד' ברק-אורז כי כנסיבות המקרה דנן דין הקביעות המנחות בפסק דינו של בית המשפט המחוזי – לעניין חישוב הפיצוי בגין עצי הזית העקורים – להתבטל, ולכך שהדיון יוחזר לבית משפט השלום שיכריע בעניין סכום הפיצוי.

כפי שקבעה חברתי בפיסקה 28 לחוות דעתה, בית משפט השלום ייעזר לצורך הכרעתו בעניין סכום הפיצוי בחוות דעתו של המומחה שעל מינויו הורה בית המשפט המחוזי, כשתוות דעתו זו צריך שתתייחס גם לגילם של עצי הזית העקורים ולשימושים האפשריים בהם וכן להשפעה האפשרית, ככל שקיימת, של כמות העצים העומדים למכירה על שווי התמורה הצפויה להשתלם בגין כל אחד מהם.

אוסף שאני רואה טעם בהערתו של חברי השופט י' עמית.

שופט

הוחלט כאמור בפסק דינה של השופטת ד' ברק-ארז.

ניתן היום, כ"ה באלול התשע"ו (29.9.2016).

שופטת

שופט

שופט